

VAI TRÒ CỦA CÁC CHỦ THỂ/NGÀNH KINH TẾ TRONG THÚC ĐẨY PHÁT TRIỂN THỊ TRƯỜNG CARBON

● PHẠM THỊ TÚY - LÊ THỊ THÚY NGÀ

TÓM TẮT:

Phát triển thị trường carbon có vai trò quan trọng để thúc đẩy phát triển xanh, thực hiện các mục tiêu cam kết về giảm phát thải và tạo doanh thu để đầu tư cho các mục tiêu về môi trường, đồng thời mang đến những cơ hội đáng kể cho các chủ thể/ngành kinh tế thuộc mọi quy mô; bao gồm việc tiết kiệm chi phí từ sử dụng hiệu quả năng lượng, nâng cao uy tín thương hiệu, phù hợp với nhu cầu ngày càng tăng của người tiêu dùng và nhà đầu tư đối với các hoạt động bền vững. Do vậy, khi thị trường carbon chính thức đi vào hoạt động, mọi chủ thể/ngành kinh tế sẽ có cơ hội để thực hiện vai trò của mình, vì một Việt Nam phát triển bền vững và vì hành tinh xanh, an toàn, thân thiện với con người.

Từ khóa: các chủ thể, ngành kinh tế, thị trường carbon.

1. Đặt vấn đề

Hiện thực mục tiêu phát triển bền vững của các quốc gia trước những tác động ngày càng nghiêm trọng của biến đổi khí hậu và hệ lụy gia tăng phát thải, thế giới đang thúc đẩy mạnh mẽ các biện pháp cắt giảm phát thải khí nhà kính hướng tới mục tiêu đạt phát thải ròng bằng 0. Theo đó, áp dụng các tiêu chuẩn hàng rào thuế carbon mà những thị trường lớn đang áp dụng sẽ đóng vai trò quyết định cho cuộc đua mới trong chuỗi cung ứng toàn cầu. Và để hội nhập phát triển trong tiến trình này, xây dựng thị trường tín chỉ carbon, tài chính xanh là xu thế tất yếu, để tăng năng lực cạnh tranh cấp độ toàn cầu mà mọi quốc gia đều dành sự quan tâm sát sao và Việt Nam không nằm ngoài xu thế chung với các quốc gia trên thế giới.

Xu thế chung này không chỉ là yêu cầu cấp thiết về môi trường, mà còn mang đến những cơ

hội đáng kể cho các chủ thể/ngành kinh tế thuộc mọi quy mô; bao gồm việc tiết kiệm chi phí từ sử dụng hiệu quả năng lượng, nâng cao uy tín thương hiệu, phù hợp với nhu cầu ngày càng tăng của người tiêu dùng và nhà đầu tư đối với các hoạt động bền vững. Tuy nhiên, hiện thực được xu hướng này thuộc vai trò quan trọng, quyết định của các chủ thể cốt cán là: Chính phủ, ngành kinh tế (trọng tâm là doanh nghiệp) và người dân. Vậy những chủ thể này đóng vai trò như thế nào trong giảm phát thải và đặc biệt là phát triển thị trường carbon?

2. Thị trường carbon - vài nét phác thảo

Do carbon (CO_2) là khí nhà kính quy đổi tương đương của mọi khí nhà kính, nên các giao dịch được gọi chung là mua bán, trao đổi carbon, hình thành nên thị trường carbon, hay còn gọi là thị trường tín chỉ carbon.

Thị trường carbon hay còn gọi là thị trường tín chỉ giảm phát thải khí nhà kính (hay tín chỉ carbon) là một loại hình thị trường mà hàng hóa được mua và bán trong thị trường là tín chỉ carbon (là lượng khí nhà kính được cắt giảm của một đơn vị phát thải/hấp thụ).

Tín chỉ carbon là một chứng nhận đại diện cho việc giảm phát thải một tấn khí carbon dioxide (CO_2) hoặc lượng tương đương của một loại khí nhà kính khác được giảm thiểu hoặc tránh được¹. Các tín chỉ carbon được giao dịch trên thị trường carbon, nơi các doanh nghiệp, tổ chức và cá nhân có thể mua và bán tín chỉ carbon để bù đắp cho lượng khí nhà kính mà họ phát thải.

Các bên tham gia mua/bán có thể là các doanh nghiệp trong nước trao đổi với nhau, hoặc giữa các tổ chức trong nước và các tổ chức quốc tế (có thể các tổ chức tài chính, hoặc doanh nghiệp). Trong đó, một bên sẽ trả tiền cho một bên khác để đổi lại một lượng nhất định giảm phát thải khí nhà kính. Bên mua tín chỉ tham gia vào các giao dịch trên cơ sở tự nguyện để đáp ứng các chính sách về môi trường, xã hội và quản trị doanh nghiệp (ESG) để giảm dấu chân carbon. Nguồn doanh thu từ tín chỉ carbon (tài chính carbon) là nguồn hỗ trợ tài chính cho các dự án giảm (hay dự kiến làm

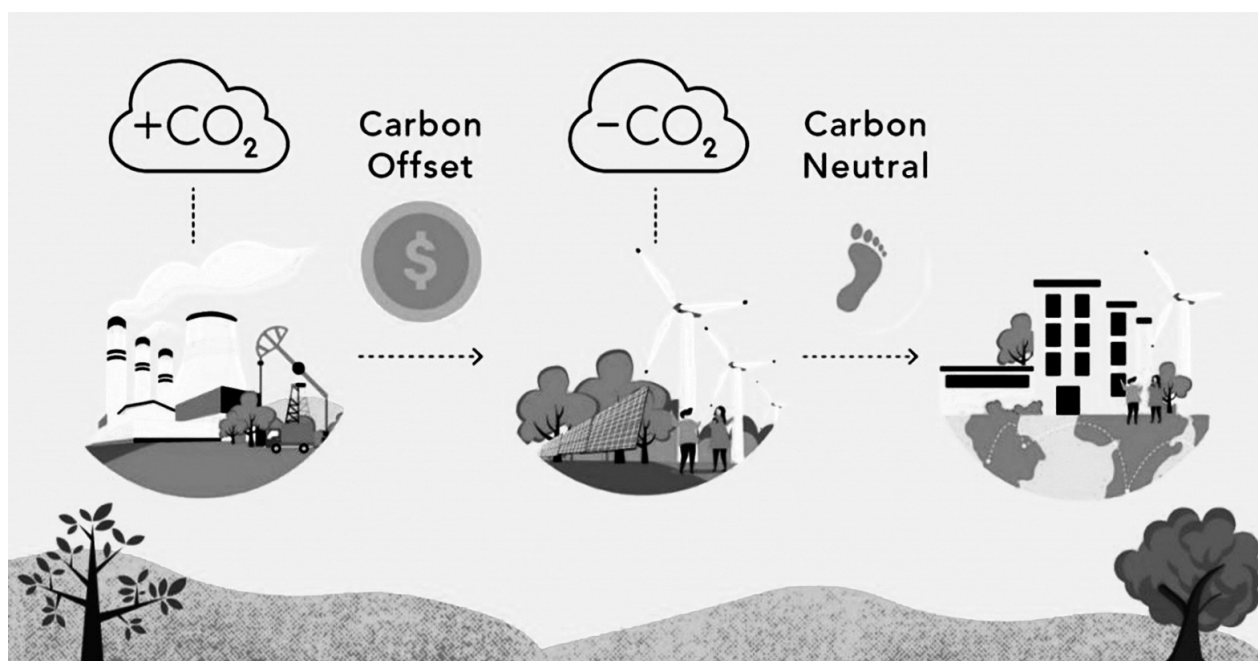
giảm) phát thải khí nhà kính dưới dạng đặt mua lượng giảm phát thải này.

Thị trường carbon được bắt nguồn từ Nghị định thư Kyoto của Liên hợp quốc về Biến đổi khí hậu (1997). Theo Điều 17 Nghị định thư Kyoto 1997, thị trường carbon được hiểu là các quốc gia có dư thừa quyền phát thải được bán cho hoặc mua từ các quốc gia phát thải nhiều hơn, hoặc ít hơn mục tiêu đã cam kết. Từ đó, trên thế giới xuất hiện một loại hàng hóa mới, được tạo ra dưới dạng chứng chỉ giảm/hấp thụ phát thải khí nhà kính, đó là các chứng chỉ carbon.

Thị trường carbon được coi là công cụ chính để giảm phát thải khí nhà kính và đang phát triển nhanh chóng về thị phần giao dịch, cũng như các tổ chức tham gia. Việc phát triển thị trường này không chỉ là xu thế xanh, mà còn là cơ hội để các nước hướng tới “Net Zero” và chủ động ứng phó với biến đổi khí hậu đang diễn biến phức tạp. (Hình 1)

Hiện nay, thế giới giao dịch tín chỉ carbon trên 2 thị trường là bắt buộc và tự nguyện. Trong đó, thị trường tín chỉ carbon bắt buộc là thị trường mà việc mua bán carbon dựa trên cam kết của các quốc gia trong Công ước khung Liên hợp quốc về Biến đổi khí hậu (UNFCCC) để đạt được mục tiêu cắt giảm khí nhà kính. Thị trường tín chỉ carbon tự nguyện là

Hình 1: Sự lựa chọn cho doanh nghiệp nhằm giảm phát thải khí nhà kính

thị trường dựa trên cơ sở hợp tác thỏa thuận song phương hoặc đa phương giữa các tổ chức, công ty hoặc quốc gia.

Hiện tại, thị trường tín chỉ carbon trên thế giới hiện rất sôi động, với 58 quốc gia phát triển thị trường carbon, 27 quốc gia áp dụng thuế carbon và một số quốc gia áp dụng cả hai². Trong đó, thị trường tín chỉ carbon quốc tế đầu tiên là thị trường của Liên minh châu Âu, vận hành từ năm 2005. Đây là công cụ chính sách quan trọng bậc nhất của Liên minh châu Âu nhằm ứng phó với biến đổi khí hậu, thực thi cam kết trong Nghị định thư Kyoto trước đây và sau này là Thỏa thuận Paris về biến đổi khí hậu. Thị trường này chiếm khoảng 45% tổng lượng phát thải toàn châu Âu và khoảng 3/4 thị trường phát thải carbon toàn cầu.

Trung Quốc bắt đầu đề cập xây dựng thị trường carbon trong Kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2011 - 2015 và sau đó đã tiến hành thí điểm diện rộng tại các khu vực, thành phố với các mức độ kinh tế đa dạng khác nhau. Ngày 16/7/2021, thị trường giao dịch trao đổi carbon Trung Quốc đã chính thức vận hành.

Ngày 07/01/2022, Chính phủ Việt Nam đã ban hành Nghị định số 06/2022/NĐ-CP quy định giảm nhẹ phát thải khí nhà kính và bảo vệ tầng ozon. Nghị định này có quy định cụ thể về lộ trình phát triển, thời điểm triển khai thị trường carbon trong nước. Giai đoạn đến hết năm 2027, các hành lang pháp lý căn bản³ cho sự ra đời và vận hành thị trường tín chỉ carbon sẽ được ban hành, bao gồm cả việc triển khai thí điểm cơ chế trao đổi, bù trừ tín chỉ carbon trong nước và quốc tế trong các lĩnh vực tiềm năng và hướng dẫn thực hiện; triển khai các hoạt động tăng cường năng lực, nâng cao nhận thức về phát triển thị trường carbon. Trong đó, Việt Nam sẽ vận hành thí điểm sàn giao dịch tín chỉ carbon kể từ năm 2025 và chính thức tổ chức vận hành sàn giao dịch tín chỉ carbon vào năm 2028.

Năm 2023 đánh dấu mốc rất quan trọng khi lần đầu tiên trong lĩnh vực lâm nghiệp, Việt Nam đã bán thành công 10,3 triệu tín chỉ carbon rừng thông qua Ngân hàng Thế giới (WB), thu về 51,5 triệu USD (gần 1.250 tỷ đồng)⁴. Đây là kết quả của việc thực hiện Thỏa thuận chi trả giảm phát thải nhà kính

vùng Bắc Trung bộ (ERPA) ký ngày 22/10/2020 giữa Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn và Ngân hàng Tái thiết và Phát triển quốc tế (IBRD) thuộc nhóm Ngân hàng Thế giới (WB).

2. Các chủ thể/ngành kinh tế với vai trò phát triển thị trường tín chỉ carbon

2.1. Tầm quan trọng của phát triển thị trường tín chỉ carbon - góc nhìn tổng thể nền kinh tế

Ngoài việc là một cấu phần trong xu thế phát triển chung trên thế giới, Việt Nam buộc phải nỗ lực thực hiện các biện pháp cắt giảm phát thải khí nhà kính, hướng tới mục tiêu đạt phát thải ròng bằng 0 vào năm 2050 theo cam kết tại COPs 26. Theo đó, tầm quan trọng của việc phát triển thị trường tín chỉ carbon thể hiện trên các phương diện sau:

Một là, góp phần thúc đẩy tăng trưởng xanh và phát triển bền vững.

Xây dựng, phát triển thị trường tín chỉ carbon, thực chất là hành trình giúp chuyển đổi nền kinh tế theo hướng ít carbon và về dài hạn sẽ tiến tới không carbon. Thông qua áp dụng thị trường tín chỉ carbon, làm cho việc sử dụng các dạng năng lượng phát thải nhiều carbon sẽ trở nên đắt đỏ hơn và dần được thay thế bởi các dạng năng lượng tái tạo có chi phí rẻ hơn. Nhờ đó, ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu do phát thải khí nhà kính sẽ được giảm nhẹ.

Hai là, thị trường tín chỉ carbon trở thành công cụ buộc các chủ thể kinh tế (trước hết là các doanh nghiệp) phải lựa chọn vận hành doanh nghiệp hoạt động hiệu quả và bền vững hơn.

Với cơ chế hoạt động của thị trường tín chỉ carbon, mỗi chủ thể kinh tế (sản xuất), nhất là các doanh nghiệp sẽ có một hạn ngạch phát thải, nếu vượt hạn ngạch sẽ bị phạt hoặc phải trả chi phí cho việc mua thêm tín chỉ carbon. Trong trường hợp các chủ thể kinh tế (doanh nghiệp) sử dụng hết hạn ngạch phát thải được cho phép, họ có thể bán lại cho các chủ thể kinh tế (doanh nghiệp) khác đang vượt ngưỡng hạn ngạch; Điều này giúp doanh nghiệp bán tín chỉ carbon gia tăng thêm lợi nhuận; còn doanh nghiệp vượt ngưỡng hạn ngạch phải tăng chi phí, giảm lợi nhuận trong hoạt động kinh doanh. Hiện thực này buộc các chủ thể sẽ phải tính toán cắt giảm phát thải bằng cách thay đổi mô hình công

nghe, dùng những công nghệ hiện đại, qua đó gia tăng khả năng cạnh tranh của các chủ thể trong trên thị trường.

Ba là, doanh thu từ việc bán giấy phép carbon cũng sẽ là một nguồn thu đáng kể để Chính phủ sử dụng và tái đầu tư vào năng lượng tái tạo, hoặc hỗ trợ các chủ thể/ngành kinh tế trong việc giảm thuế, phí, nhằm khuyến khích các chủ thể sản xuất với công nghệ xanh, sạch hơn.

Bốn là, sự phát triển thị trường tín chỉ carbon còn góp phần mang lại những giá trị cho xã hội, giúp ổn định trật tự xã hội do giảm ô nhiễm môi trường. Đồng thời, giúp giải quyết ở mức độ nhất định các vấn đề bất bình đẳng trong xã hội do các nhóm thu nhập thấp thường chịu thiệt hại về ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu đến đời sống hơn các nhóm thu nhập cao. Ngoài ra, với sự phát triển các ngành năng lượng mới như năng lượng tái tạo cũng sẽ góp phần tạo thêm việc làm cho nền kinh tế.

2.2. Vai trò của chủ thể trong phát triển thị trường tín chỉ carbon

Để phát triển thị trường tín chỉ carbon, trọng trách không riêng một chủ thể nào, mà mỗi chủ thể đều trực tiếp hoặc gián tiếp có vai trò nhất định. Vai trò của các chủ thể như sau:

- *Vai trò của chủ thể Nhà nước*: Trước hết đó là Nhà nước thực hiện trách nhiệm của quốc gia trong giải quyết những thách thức toàn cầu do ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu, đồng thời nâng cao năng lực, sức cạnh tranh của nền kinh tế. Hai là, xây dựng và phát triển thị trường tín chỉ carbon giúp Nhà nước gia tăng nguồn thu, giảm chi phí trong quản lý vận hành nền kinh tế thông qua việc tận dụng được nguồn nguyên vật liệu đã qua sử dụng, thay vì tiêu tốn chi phí xử lý; giảm thiểu khai thác tài nguyên thiên nhiên (nguồn lực rất giới hạn) bởi thúc đẩy phát triển kinh tế tuần hoàn, nhờ đó tận dụng tối đa giá trị tài nguyên. Ba là, phát triển thị trường tín chỉ carbon là một giải pháp căn bản để quốc gia hoàn thành mục tiêu phát triển bền vững, bởi đây có thể coi là công cụ buộc các chủ thể kinh tế thực thi trách nhiệm bảo vệ môi trường, trên cơ sở hạn chế lãng phí tài nguyên và phát thải. Bốn là, Nhà nước có vai trò lớn trong việc làm cho thị trường tín chỉ carbon được vận hành hiệu quả, cụ

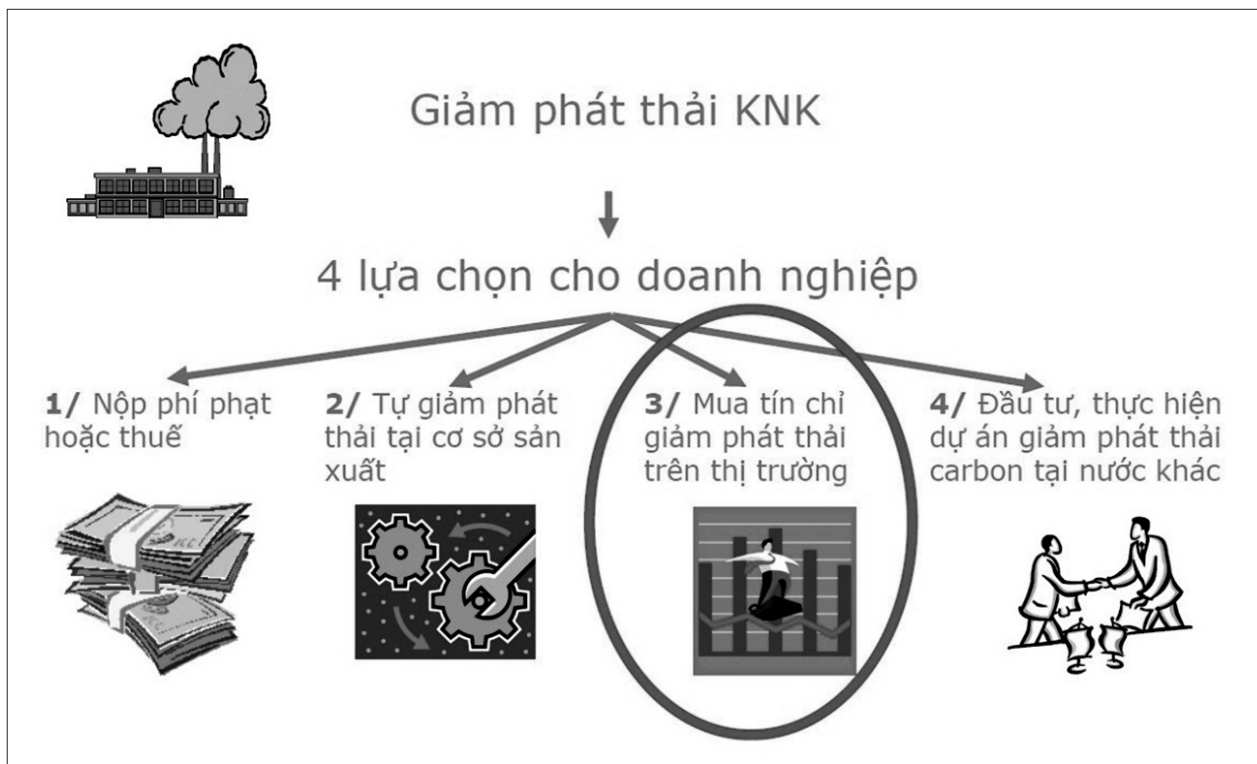
thể Nhà nước thực hiện việc phân quyền trong xây dựng và vận hành thị trường carbon; ban hành cơ chế phối hợp giữa các bộ/ngành chức năng để việc điều hành thị trường được thông suốt, đảm bảo hiệu quả nhằm phát huy lợi thế của thị trường này, đồng thời vừa thúc đẩy các doanh nghiệp đổi mới sáng tạo, sản xuất xanh, ứng dụng công nghệ ít xả thải ra môi trường, vừa giảm phát thải ra môi trường, đảm bảo hài hòa giữa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường. Năm là, Nhà nước đóng vai trò chủ đạo trong phát triển nguồn nhân lực vận hành thị trường tín chỉ carbon. Theo đó, đối với các khâu quản lý kỹ thuật, cần thành lập các ban kỹ thuật trực thuộc các bộ, ban ngành liên quan để tham vấn các vấn đề chuyên môn sâu về đo lường, thẩm định, kiểm toán lượng khí thải carbon, nhằm thực hiện quy đổi số tín chỉ và mức hạn ngạch một cách chính xác.

- *Vai trò của các chủ thể xã hội khác (người dân)*: mỗi người dân cần nhận thức rõ rằng bản thân sẽ phải thực hiện mọi hành vi theo hướng thân thiện với môi trường. Bên cạnh đó, mỗi người dân tuân thủ một cách hữu hiệu các quy định, hướng dẫn của Nhà nước về xây dựng, phát triển thị trường tín chỉ carbon ở cương vị công tác của mình.

Phát triển thị trường tín chỉ carbon đã và đang hướng đến phục vụ xã hội, người dân được thụ hưởng một môi trường sinh thái trong lành, nâng cao sức khỏe người dân; tạo thêm thị trường mới, ngành nghề mới, cơ hội việc làm mới, nâng cao thu nhập và thu nhập bền vững cho người dân...

- *Vai trò của các chủ thể sản xuất, trung tâm là các doanh nghiệp*: các chủ thể sản xuất có vai trò quan trọng trong việc thực hiện cam kết của Chính phủ trong giảm phát thải khí nhà kính nội bộ, bởi chính các chủ thể sản xuất là nguồn gốc phát sinh phát thải chủ yếu. Theo đó, để phát triển thị trường tín chỉ carbon, chủ thể sản xuất có những vai trò căn bản sau: i/ Chủ thể sản xuất cần hợp tác với các cơ quan thực thi nhằm xây dựng và thực hiện các biện pháp giảm phát thải, hoặc xây dựng tiêu chuẩn phát thải đối với sản phẩm kinh doanh của mình. ii/ Mỗi chủ thể sản xuất cần xây dựng lộ trình giảm phát thải, thực hiện sản xuất xanh và bảo vệ môi trường. iii/ Đổi mới công nghệ, giảm chi phí sản xuất, gia tăng chuỗi cung ứng theo các tiêu chuẩn hội nhập

Hình 2: Quy trình bù đắp và trung hòa carbon

phải là động lực tự thân của mỗi chủ thể sản xuất, để họ có thể tận dụng các cơ hội tối ưu hóa sản xuất và thực hiện mục tiêu sản xuất xanh và bảo vệ môi trường. (Hình 2)

3. Kết luận

Hướng đến việc hiện thực mục tiêu phát thải ròng về mức 0 vào năm 2050, mỗi chủ thể/ngành kinh tế dù trực tiếp hay gián tiếp đều mang trên

mình những vai trò nhất định trong lộ trình đi đến mục tiêu này, trong đó với công cụ tín chỉ carbon được cung ứng cho thị trường là sự lựa chọn mang tính chiến lược cho phát thải ròng bằng 0 vào năm 2050. Chính bởi vậy, mọi chủ thể/ngành kinh tế đang có cơ hội để thực hiện vai trò của mình, vì một Việt Nam phát triển bền vững và vì hành tinh xanh, an toàn, thân thiện với con người ■

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN:

¹Một tín chỉ carbon có thể giao dịch tương đương với một tấn carbon dioxide hoặc lượng tương đương của một loại khí nhà kính khác được giảm thiểu hoặc tránh được.

²Việt Nam phát triển thị trường carbon: Xu thế không thể đảo ngược. <https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-phat-trien-thi-truong-carbon-xu-the-khong-the-dao-nguoc-post934662.vnp>

³Xây dựng quy định quản lý tín chỉ carbon, hoạt động trao đổi hạn ngạch phát thải khí nhà kính và tín chỉ carbon; Xây dựng quy chế vận hành sàn giao dịch tín chỉ carbon; Quy định các hoạt động kết nối, trao đổi tín chỉ carbon trong nước với thị trường carbon khu vực và thế giới.

⁴Việt Nam phát triển thị trường carbon: Xu thế không thể đảo ngược. <https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-phat-trien-thi-truong-carbon-xu-the-khong-the-dao-nguoc-post934662.vnp>

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Chính phủ (2022), Nghị định số 06/2022/NĐ-CP của Chính phủ quy định giảm nhẹ phát thải và bảo vệ tầng ô-dôn, ban hành ngày 07/01/2022.
2. Thủ tướng Chính phủ (2021), Chiến lược Quốc gia về tăng trưởng xanh giai đoạn 2021-2030, tầm nhìn 2050, ban hành theo Quyết định số 1658/2021/QĐ-TTg, ngày 01/10/2021.
3. Quốc hội Nước CHXHCN Việt Nam (2020), Luật Bảo vệ môi trường, ban hành theo Luật số 72/2020/QH14, ngày 17/11/2020.
4. Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
5. Nguyễn Hồng Điệp (2024). Việt Nam phát triển thị trường carbon: Xu thế không thể đảo ngược. <https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-phat-trien-thi-truong-carbon-xu-the-khong-the-dao-nguoc-post934662.vnp>

Ngày nhận bài: 3/5/2024

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 17/5/2024

Ngày chấp nhận đăng bài: 5/6/2024

Thông tin tác giả:

PGS. TS. PHẠM THỊ TÚY¹

TS. LÊ THỊ THÚY NGÀ²

¹**Viện Kinh tế Chính trị học - Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh**

²**Đại học Công đoàn**

THE ROLE OF ECONOMIC SECTORS AND STAKEHOLDERS IN PROMOTING CARBON MARKET DEVELOPMENT

● Assoc.Prof. Ph.D **PHAM THI TUY**¹

● Ph.D **LE THI THUY NGÀ**²

¹Institute of Political Economic Studies
- Ho Chi Minh National Academy of Politics

²Trade Union University

ABSTRACT:

The development of the carbon market plays an important role in promoting green development, realizing emission reduction commitments, and generating revenue to invest in environmental goals, while also providing significant opportunities for economic entities/sectors to cut costs, better use energy, enhance brand reputation, and meet the growing demand of consumers and investors for sustainable activities. Therefore, when the carbon market officially comes into operation, all economic entities/sectors will have the opportunity to play their role for the sustainable development of Vietnam.

Keywords: actors, sector, carbon market.